

О НАЦИОНАЛНОМ, ЕТИЧКОМ И РАСНОМ НЕПРИЈАТЕЉСТВУ

Толико паметних књига већ је написано о мржњи, непријатељству и агресивно-сти међу појединцима, класама и народима да ће нека моја периферна опажања, зазвучати као уобразиља.

Верска мржња, по мом мишљењу је извор свих других облика наследног непријатељства. Не могу се сложити с онима, који очекују, да ће то бити обухваћено у анализи идеолошког непријатељства: па вера је била прва, идеологија је дошла тек неколико хиљадулећа касније.

Ирационални извори непријатељства, као што је *национално, етичко и расно* непријатељство, и други, теже докучиви облици нетрпељивости према „туђем, различитом и граничном“ јасно су одвојени од оних рационалне основе. Коначно, често постоје веома опипљиви разлози за непријатељство према заговорницима друштвене неједнакости, према арогантним угњетачима и експлоататорима као и према представницима и оруђу изопачених идеологија.

Кад говоримо о првим и о ирационалним облицима мржње свесни смо да је уистину њих најтеже искоренити. Узроке друге врсте у принципу можемо одстранити увођењем бољег друштвеног уређења, одстрањивањем већине или бар најгорих класних разлика и превладавањем, ако треба и силом, уништавајућег начина мишљења, који ће довести, ако га не умемо правовремено зауставити, до неописиве беле и зацело геноцида — чему смо сведоци баш у нашем времену.

Непријатељство међу припадницима различитих племена, народа и нација — о чему, заправо, говори прва категорија — старо је колико и човек и често је не само необјашњиво, већ се уверљивим аргументима не да избрисати.

Истина је да га могу верски или политички демагози усмерити и водити, мада даје утисак првобитне силе, некаквог урођеног изворног греха, архаичног, израслог из зависти и такмичења као између Каина и Авеља, међу Јаковом и Исаиом, или, једноставно, жудње за влашћу зарад власти. Било како било, тешко је, као што сам већ рекла, ишчупати те корене из човечје душе. Једина нада на боље, и то сасвим слаба, јесте потпуно *просветљење човечанства*.

Најдубље усађено и *ирационално непријатељство* у тој првој категорији вероватно није традиционално непријатељство нежидова према Жидовима и белаца према црнцима, већ првобитног племенског рата међу заједницама, које све, више-мање, имају исту историју и извориште. Погледајмо само примитивне кланове у новијој историји, рецимо Монтаге и Капулете — које Шекспир *није измислио*, већ само снимио по узору на многе породице свог времена. Као што

знамо вероватно је постојало непријатељство међу члановима Денвер и Лонг, племића из Вилтшира — које је Шекспир добро познавао, па браћа Денвер била је у пријатељству са Ерлом Саутемптонским, његовим младим заштитником, којег је узбудило писање Ромео и Јулије, јер су њихови сукоби верно приказани.

Ситнице стварају такве сукобе, сведоци смо да се још и данас у јужној Италији и Турској, дуго пошто су прве увреде заборављене, чланови завађених породица мрзе и убијају кадгод им се путеви укрсте.

Такво непријатељство није ни етичко, ни расно, ни национално већ основа за сва три. Опште и свеобухватно постаје када му се природа још фактор туђинства, инстинктивно одбијање свега што није једнако или истог рода, што је другачије изгледа. У преисторијским, самозадовољним заједницама, тај се инстинкт ретко испољавао али када се живаљ на Земљи намножио и понестало безграничних ловишта, стада и обрадиве земље, почели су походи племенских вођа а касније и читавих војски, странци су, без изузетка, били завојевачи, и требало је борити се против њих и мрзети их. Различит начин живота, како у малим селима и градовима, тако у читавим државама, сасвим је довољан услов за стварање супротности и трвења. Атињани су ратовали са Спартанцима, Грци с Персијанцима, Римљани су се дали у ратовање и окупирање свега, нашим прецима, знаног, тадашњег, света!

Ипак је још од раних дана цивилизације вера била одлучујући фактор у рађању непријатељства међу народима и расама. Парадоксално је да су управо у име благог Исуса из Назарета крсташи сејали постош и да је Света канцеларија за инквизицију спаљивала јеретике на ломачама. Како су потресне приче, које смо читали као деца, о недужним, мирољубив Мексиканцима, који су с добродошлицом дочекивали беле богове из Шпаније! А они нису дошли на њихове обале у пријатељству већ да би их уништили ватреном водом, да би крали њихово злато, да би их присилили да се одрекну својих богова у замену за Христа на крсту и да би их убијали ако би се опирали.

Много пре тога постали су Жидови, упорно се држећи старе вере, архетипске жртве верске мржње. Били су прогањани јер нису хтели да прихвате хришћанство — а ако су га, као у неким столећима, — то им никада није било опрштено и друштвено прихваћено. Како је брзо вера изгубила своју улогу највеће догматске силе, заменио је бич национализма и верске предрасуде замениле су расне.

Кад дођемо до другог великог непријатељства међу људима различитих етничких заједница, непријатељства између црнаца и белаца у срединама у којима мноштво живи једно поред другог, као у Сједињеним Америчким Државама и многим деловима Велике Британије, треба јасно истаћи неке разлике. Између белих трговаца робљем, који су товар за товаром Африканаца превозили преко Атлантика, и оних који су их куповали, није било непријатељства већ нешто много горе: потпуно негирање статуса црног човека као равноправног људског бића. С приспелим црнцима често су се љубазно опходили — мада ништа љубазније него према домаћим животињама. Кад је непријатељство провалило било је то *правично* непријатељство црнаца према белцима, експлоатисаних према експлоататорима.

Међутим, и том *правичном* непријатељству треба стати на пут ако желимо на овој нашој планети досегнути бар нешто налик миру. Познато је да су традиционално „непријатељске државе“ престале с непријатељствима — као Француска и Енглеска, које још од краја столетног рата нису више биле у међусобном сукобу. Такође су Француска и Немачка очигледно на истом путу.

На почетку сам рекла да је непријатељство из категорије верске мржње је тешко, мада га није немогуће истргнути. Заправо, велесиле можемо укротити; инстинкте можемо савладати разумом; непознавање можемо заменити упознавањем. У историји су била раздобља, као на пример просветитељство, када су — с Милтоном, Дидроом и Лесингом — успевали покушаји учења и досезања толеранције, подстицањем разумевања међу људима и одбијања предрасуда стрпљивим просвећивањем и објашњавањем чињеница.

И то што сам назвала некаквим изворним грехом, урођено агресивно непријатељство према другима, ако тако нешто збиља постоји, може постати неефикасно. Ни Плаут, чије „*homo homini lupus*“ тако радо цитирамо, није био толики песимист. У истину је рекао: „*Lupus est homo homini, non homo, quom qualis sit non novit*“ што ће рећи у преводу: Човек је човеку вук, не човек, ко не зна какав је. Из тога, на крају крајева, извличимо малену утеху. Упознајмо се, дакле, међусобно!

Превео:
Милосав Славко Пешић

Саопштења ЖАНА БЛОА и ХИЛДЕ СПИЛ поднета су на 18. међународном сусрету писца који је, на тему НАСЛЕДНО НЕПРИЈАТЕЉСТВО, одржан на Бледу 1985. године.